

Kontrollkäik SA Jõgeva Linna Sotsiaalmaja kodutute öömaja

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 31.10.2014 etteteatamata SA Jõgeva Linna Sotsiaalmaja kodutute öömaja tegevust.

SA Jõgeva Linna Sotsiaalmaja on Jõgeva linna asutatud sihtasutus, mis tegutseb põhikirja alusel ja mille ülesandeks on sotsiaalteenuste osutamine Jõgeva linnas. SA Jõgeva Linna Sotsiaalmaja kodutute öömaja (edaspidi *öömaja*) asukoht on Jaama 2b, Jõgeva. Öömajas on 10 kohta ja teenust osutatakse üldjuhul igapäevaselt ajavahemikus 18.00 kuni 09.00. Öömajas oli kontrollkäigu ajal teenusel kolm klienti ning tööl üks töötaja.

Viimati kontrollis õiguskantsler öömaja 09.10.2009.¹

(2) Õiguskantsler kontrollis [õiguskantsleri seaduse](#) § 33 ja § 27 lg 2 alusel, kas öömajateenuse osutaja järgib isikute põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtet. Kontrollkäigul pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu isikute põhiõiguste piiramisele öömajateenuse osutamisel.

(3) Kontrollkäigu raames külastasid õiguskantsleri nõunikud öömaja ruume ning vestlesid ringkäigu ajal öömaja töötajaga. Magamistubade kontrollimisel pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu nende sisustusele ning ruumide puhtusele. Öömaja ruumid olid puhtad ja kodused.

Kontrollkäigul vestlesid õiguskantsleri nõunikud öömajateenusel viibivate inimestega. Teenuse kasutajad avaldasid üldiselt rahulolu öömajas pakutavaga. Küll aga kurtsid intervjueritud kliendid selle üle, et kõikide öömajateenusele saabujate võimalikku joovet kontrollitakse alkomeetriga ning purjus inimesi öömajja vastu ei võeta.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu tulemusel tuvastas õiguskantsler öömajas järgnevad puudujäägid, millele ta soovib tähelepanu juhtida:

- esineb oht öömajateenusele ligipääsu alusetuks piiramiseks (p 4.1);
- öömajas tehakse ilma seadusliku aluseta joobekontrolli (p 4.2).

4.1 Piirangud öömajateenusele ligipääsule

Kontrollkäigul öömajja selgus, et ligipääs öömajateenusele ei pruugi abivajajatele olla igal ajal tagatud. Täpsemalt ei võeta öömajja vastus alkoholi joobes inimesi. Ühtlasi tekkis kontrollkäigu pinnalt kahtlus, et öömajateenusele ligipääs võib olla piiratud isikutele, kes keelduvad joobekontrollist, kuivõrd sellisel juhul on ette tulnud olukordi, kus teenuse osutaja keeldub teenuse osutamisest.

Öömaja sisekorraeeskirja punkti 9 järgi paigutatakse öömajja saabunud joobeseisundis inimene selleks eraldi ettenähtud ruumi väljamagamisele. Kontrollkäigu ajal öömajas tööl olnud valvuri sõnade kohaselt seda ruumi aga öömajas ei kasutata.

¹ Kontrollkäigu kokkuvõte on kättesaadav arvutivõrgus:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_jogeva_linna_sotsiaalmaja_kodutute_oomaja.pdf.

Kontrollkäigu järgselt selgitas Jõgeva Sotsiaalmaja juhataja, et joores isikuid võetakse öömaja siiski üldjuhul vastu, v.a kui tegemist on agressiivsete inimestega, kellele tuleb kutsuda politsei.

Põhiseadus (PS) ei nimeta selgesõnaliselt isiku õigust eluasemele, kuid tagab PS § 28 lõikes 2 õiguse riigi abile puuduse korral. Selline abi peab katma inimese esmavajadused, sh vajaduse eluasemele.² Riigikohus on leidnud, et kui inimesed jäetakse ilma esmavajaduste rahuldamiseks mõeldud abist, on nende inimväärikust alandatud.³

Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 2 p 12 järgi on vältimatu sotsiaalabi piisavate elatusvahenditeta isiku olukorrale vastavad hädavajalikud sotsiaalhoolekandelised abinõud, mis tagavad vähemalt toidu, riietuse ja ajutise peavarju. SHS § 8 lg 2 alusel on sotsiaalteenuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmise korraldamine kohaliku omavalitsusüksuse ülesandeks. SHS § 4 lõike 3 kohaselt on vältimatut sotsiaalabi õigus saada igal Eestis viibival isikul ning seaduse § 28¹ lõike 3 järgi osutatakse vältimatut sotsiaalabi isikule seni, kuni ta ei ole enam elatusvahendite kaotuse või puudumise tõttu sotsiaalselt abitus olukorras.

Kuna Jõgeva linnas on ainult üks vältimatu sotsiaalabi raames öömajateenuse osutaja, ei ole sotsiaalhoolekande osutamise põhimõtetega kooskõlas olukord, kus öömaja piirab abivajavate isikute juurdepääsu öömajale. Öömajateenusele ligipääsu piiramine joores olemasolul võib õigustamatult põhjustada öömajavõimaluseta isikute abita jäämise ja seada ohtu nende inimväärikuse.⁴

Seega ei ole öömajateenuse osutamisel õiguspärane piirangute seadmine teenuse tarbijate ringile, kuivõrd kohalikul omavalitsusel on kohustus tagada vältimatu sotsiaalabi korras ajutine peavari igale peavarjuta jäänud inimesele. Õigusselguse ja klientide õiguste kaitse huvides tuleks nimetatud põhimõtte kajastada ka öömaja sisekorraeskirjas. Kui öömajas tekivad probleemid alkoholi joores agressiivsete inimestega, tuleks teenuse osutajal paluda politsei abi.

Kuna klientide ning kontrollkäigu ajal tööl olnud töötaja selgitused viitasid sellele, et ligipääs öömajale ei pruugi olla kõigile tagatud, teeb õiguskantsler SA-le Jõgeva Linna Sotsiaalmaja soovitus kontrollida, et ei esineks piiranguid öömajateenusele ligipääsule.

4.2 Joobekontroll

Kontrollkäigul selgus, et öömaja valvur kontrollib kõikide teenusele tulijate joores alkomeetriga.

Jõgeva linnale paneb SHS § 8 p 2 ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg 1 kohustuse korraldada vältimatu sotsiaalabi andmist. Vältimatu sotsiaalabi andmise hulka kuulub ka ajutise peavarju andmine peavarjuta inimestele. Kuigi öömajateenuse osutamisel on

² Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. § 28, komm 6.10. Arvutivõrgus: <http://pohiseadus.ee/ptk-2/pg-28/>.

³ RKPKo 3-4-1-7-04, p 14.

⁴ Sealjuures on õiguskantsler seisukohal, et joores inimesi võib küll teistest öömajas viibijatest paigutada eraldi ruumi, kui joores isikute majutamiseks mõeldud ruumis on tingimused, mis tagavad öömajale tulijate õiguste kaitse. Teisisõnu, öömajateenuse osutaja peab igal juhul tagama mõlema isikute grupi (nii kainete kui ka joores klientide) inimväärikuse ja põhiõiguste kaitse.

kohalikule omavalitsusele jäetud suur kaalumisruum, kuidas teenuse osutamist täpsemalt korraldada, ei saa öömajas rakendada kohustuslikku joobekontrolli, kuna selleks puudub õiguslik alus. Joobekontroll öömajateenuse osutamisel ei ole vajalik öömajateenuse osutajale pandud ülesande täitmiseks ja seadusest ei tulene alust joobe kontrollimiseks. Sellest tulenevalt pole öömajal õigust kontrollida öömajateenust soovivate inimeste joovet (v.a kui inimene on selleks ise nõusolekut avaldanud) ja sellisest kontrollist keeldujaid karistada ajutisest peavarjust ilmajätmisega (vt täpsemalt p 4.1).

Eelnevast tulenevalt teeb õiguskantsler SA-le Jõgeva Linna Sotsiaalmaja soovitusel lõpetada seadusliku aluseta toimuv joobekontroll.

(5) Kokkuvõte

Eelnevat kokku võttes soovib õiguskantsler SA-l Jõgeva Linna Sotsiaalmaja

- **kontrollida, et ei esineks piiranguid öömajateenusele ligipääsule;**
- **lõpetada seadusliku aluseta toimuv joobekontroll.**

Õiguskantsler palub SA-l Jõgeva Linna Sotsiaalmaja anda teavet tehtud soovitude täitmise kohta hiljemalt 02.02.2015.